

Особливості співпраці України з Міжнародним валютним фондом

В умовах повномасштабної війни на території України кредити міжнародних фінансових організацій стають важливим джерелом ресурсів для забезпечення пріоритетних програм розвитку нашої держави, стимулюють економічний та соціальний розвиток, сприяють інтеграції країни до міжнародного середовища.

Питання залучення іноземних інвестицій або отримання міжнародного кредиту виникає, коли власних ресурсів держави недостатньо, кредитні ресурси банківської системи обмежені, капіталовкладення перед урядом будь-якої країни значно зменшилися. Це обумовлює необхідність країн звертатися за позиками до спеціальних міжнародних валютно-фінансових організацій-кредиторів, серед яких варто виділити Міжнародний валютний фонд (далі - МВФ).

Україна протягом 30 років активно розвиває й удосконалює співробітництво з МВФ. Сьогодні, в період, коли Україна бореться за демократичні цінності, свободу вибору та право жити на своїй землі, Фонд відіграє важливу роль у наданні підтримки українцям. Співпраця України з МВФ є ефективним механізмом, на основі якого будується фундамент подальшого розвитку української економіки.

Підтвердженням актуальності обраної теми дослідження є активне вивчення питань співпраці України з МВФ, що знаходить свій відбиток у роботах таких авторів як: А. В. Лабунська, В. П. Колосова, Н. І. Патика, І.В. Антоненко, В.Г. Кабанов, В.В. Салтинський, А.О. Підгірняк, Я.С. Паламар та інші

Мета даної роботи полягає в розгляді основних напрямів співпраці між Міжнародним валютним фондом (МВФ) та Україною, а також в аналізі основних аспектів специфіки цієї співпраці в сучасних умовах.

Сьогодні практично не залишилося країн, що не є членами МВФ (станом на початок 2023 року ними є 190 держав)[1]. Україна стала членом МВФ відповідно до Закону України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» від 3 червня 1992 р.[2].

Зі вступом України до МВФ відкрились значні можливості отримання ресурсів для структурної перебудови економіки і подальшого розвитку ринкових відносин. Розвиток співпраці з МВФ впливає на готовність іноземних інвесторів вкладати кошти в українську економіку та купувати державні облігації на внутрішньому ринку. Це надає уряду можливість розміщувати українські облігації на міжнародному ринку, що сприяє поповненню державного бюджету. Також ця співпраця відкриває шлях для

вступу до інших міжнародних фінансових організацій, таких як Світовий Банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк тощо. Важливо також відзначити, що Україна може використовувати позитивний міжнародний досвід регулювання валютно-фінансових відносин всередині країни, оскільки, вступивши до МВФ, стала партнером держав - членів цієї міжнародної організації. [3].

З моменту завершення Революції Гідності, з урахуванням трьох програм МВФ Stand-by (короткотермінова програма, спрямована на підтримку країни в управлінні тимчасовими економічними труднощами) 2014-2020 років, а також Механізм Розширеного Фінансування (EFF) (довготермінова програма, спрямована на підтримку довгострокових економічних реформ у країні-учасниці) - Україна отримала фінансову підтримку від МВФ загальним обсягом 16,61 млрд. доларів США [4].

МВФ сприяє стабілізації фінансової системи України, проведенню структурних реформ та створенню основ для сталого економічного зростання як основні цілі співпраці. Фонд надає допомогу Україні відновити її фінансову здатність, шляхом надання рекомендацій та підтримки в ефективному впровадженні реформ. У рамках правових відносин з Україною, МВФ здійснює контроль за виконанням урядом країни зобов'язань та на основі висновків експертів Фонду, надає рекомендації для поліпшення економічних показників, сприяючи входженню України в світову валютно-фінансову систему. Окрім того, МВФ надає технічну допомогу Україні, пропонуючи заходи та способи вирішення валютно-фінансових проблем, які були вже перевірені і підтверджені досвідом інших країн-членів Фонду.

Слід зауважити, запозичення позитивного досвіду інших держав Україні слід підходити виважено, враховуючи національні особливості країни, стан і структуру розвитку економіки, стан правового регулювання валютнофінансових відносин, і перш за все – національні інтереси держави.

Враховуючи вищесказане, правовідносини України з МВФ залежать від економічних і політичних факторів країни, не є однорідними і певною мірою витікають від форми співпраці. Як вказує Н.І. Патица МВФ здійснює співробітництво з Україною у фінансових та нефінансових формах [5]. Правовідносини між Україною та МВФ в кожній формі співробітництва мають свої характерні особливості. До фінансових форм співробітництва належать такі: сплата Україною своєї квоти в статутний капітал МВФ при вступі до цієї організації; сплата Україною своєї квоти в статутний капітал МВФ при рішенні Фонду про збільшення розміру статутного капіталу за ініціативою Ради керуючих Фонду; сплата Україною своєї квоти при рішенні Фонду про збільшення її квоти в статутному капіталі за ініціативою України; надання Фондом кредитів Україні для реалізації стабілізаційних програм та "скорочення строків і масштабів дефіциту платіжного балансу"; сплата Україною відсотків за користування кредитами та погашення основної суми кредиту [6].

До нефінансових форм співпраці України з МВФ входять: участь України в управлінні МВФ та ухваленні ним рішень; надання Фонду статистичної інформації про економіку, платіжний баланс, грошовий обіг,

іноземні інвестиції та інші економічні показники; проведення МВФ макроекономічних і галузевих досліджень в Україні, прийом представників МВФ для вивчення на місці стану економіки і макроекономічної політики; надання технічної допомоги Україні з боку МВФ, розробка рекомендацій, що стосуються макроекономічних і внутрішньогалузевих реформ в Україні; поширення світового досвіду регулювання валютно-фінансових відносин на внутрішні відносини в Україні; використання спеціальних навчальних центрів, організованих МВФ спільно з іншими міжнародними фінансовими організаціями [7].

При встановленні правовідносин з Україною, МВФ в першу чергу зацікавлений у дотриманні Україною положень Статуту МВФ та належному виконанні рішень МВФ, забезпеченні політичної та економічної стабільності країни, підтриманні стабільних валютних курсів та чітких обмінних операцій, запобіганні непередбачуваній девальвації національної валюти - гривні, знятті обмежень на обмін валют, зменшенні тривалості та розміру незбалансованості платіжного балансу, а також наданні достовірної інформації, необхідної Фонду для здійснення нагляду за валютним режимом. [8].

Отже, на думку науковиці В. П. Колосової: «Умови надання Фондом фінансової допомоги часто спонукають уряд на прийняття прагматичних але непопулярних заходів. Насправді, реформи можуть мати позитивний результат, лише у випадку, якщо уряд вважає, що життя подібних заходів дійсно необхідно» [9].

Багатьом країнам, включаючи Україну, довелося брати позики внаслідок економічної кризи та наслідків пандемії коронавірусу, щоб відновити свою економіку. Однак, саме в момент, коли економіка України почала відновлюватися після пандемії, з 24 лютого 2022 року Російська Федерація розпочала повномасштабну війну проти України. Загальна сума зовнішнього державного боргу та гарантованих державою боргів станом на кінець лютого 2022 року складала 63,59 млрд доларів. Починаючи з 2009 року державний борг, який тоді становив 26,5 млрд доларів, щороку зростав. Виключенням є 2013 рік, коли борги зменшились з 38,7 до 37,5 млрд доларів наступного року, а також у 2019-му - з 50,5 до 48,9 млрд доларів та 2021-му - з 49,8 млрд доларів до 47,66 млрд доларів [10].

Наслідки російського вторгнення в Україну продовжують бути руйнівними для економіки та суспільства. Жертви серед цивільного населення продовжують зростати, активні бойові дії тривають на сході та півдні країни, а атаки на критично важливу енергетичну інфраструктуру завдали серйозних збитків суспільству. Війна має сильний вплив на економіку: у 2022 році економічна активність скоротилася приблизно на 30%, значна частина капіталу країни була зруйнована, а рівень бідності продовжує зростати. Тим не менше, завдяки розумній політиці та значній зовнішній підтримці, владі вдалося зберегти макроекономічну та фінансову стабільність. [1]

Інструмент швидкого фінансування (RFI) - це програма, яка надає фінансову підтримку в кризових ситуаціях, зокрема для забезпечення платіжного балансу та вирішення економічних викликів. У березні та жовтні 2022 року влада провела дві закупівлі в рамках цього інструменту, що

забезпечило повне фінансування в розмірі 100% квоти (2,7 мільярда доларів США). У грудні 2022 року влада запросила проведення 4-місячного моніторингу програми з участю правління, який показав високі результати в досягненні всіх кількісних цілей та структурних контрольних показників.[4].

У зв'язку зі значними потребами у платіжному балансі, викликаними зовнішнім економічним шоком внаслідок війни, влада звернулася з проханням про розширену угоду на 48 місяців в рамках Програми розширеного фінансування (EFF) [1].

Дослідник Н.В. Курта зазначає, що відносини між Україною та МВФ часто виникали проблеми через безвідповідальні дії з української сторони, а іноді й через помилкову позицію МВФ. Недоліком у діяльності Фонду є те, що його вимоги щодо реформування економіки та валютно-фінансової політики уряду України не завжди приносили позитивні результати, оскільки не повністю враховували національні особливості української економіки та її стан [3]. Таким чином, відносини України та МВФ мають свої складнощі, зокрема пов'язані з вимогами МВФ щодо реформ та валютно-фінансової політики. Проте, МВФ залишається впливовою організацією, чия думка має значення для внутрішніх та міжнародних інвесторів.

Висновок

Отже, серйозні економічні виклики й загрози, які постали перед нашою країною в період пандемії COVID-19, а потім і з початком повномасштабної війни розгорнули чергову кризову ситуацію та зумовили потребу в більш масштабному і комплексному підході до їх подолання. Фонд здійснює співробітництво з Україною у фінансових та нефінансових формах. Проте, на нашу думку, співробітництво з МВФ – це не тільки про підтримку фінансової системи та реформи, а й про довіру до держави у світі. Підтримка фонду є важливим сигналом для інших потенційних позичальників, таких як Світовий банк або ЄС, а також внутрішніх і міжнародних інвесторів. Кредити від МВФ мають вигідні умови, такі як низькі відсотки - 2-3%. Однак для країн-позичальниць МВФ встановлює вимоги щодо реформ економіки - програма розробляється спільно з владою країни з метою оздоровлення економіки. Таким чином, в умовах воєнного стану, перспективи тривалого шляху відновлення МВФ продовжує відігравати важливу роль у розбудові сталого майбутнього України.

Список літератури

1. Міжнародний валютний фонд. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: URL: <https://www.imf.org> (дата звернення: 05.04.2023)

2. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій: Закон України від 3 червня 1992 року N 2402-ХІІ.[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2402-1> (дата звернення: 05.04.2023).

3. Курта Н. В. Міжнародний валютний фонд та його діяльність в Україні. [Електронний ресурс] // Тернопільський національний економічний університет. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.wnu.edu.ua/bitstream/316497/28355/1/%D0%9A%D1%83%D1%80%D1%82%D0%B0%20%D0%9D.%20%D0%92..pdf>.
4. Міністерство фінансів України. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: URL: <https://www.mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 04,04.2023)
5. Патица Н. І. Міжнародні валютно-кредитні відносини : навч. посіб. / Н.І. Патица. – Київ : Знання, 2012. – 566 с.
6. Міжнародні організації : навч. посібник / [за ред.: Ю. Козака, В. Ковалевського]. – Київ : ЦУЛ, 2003. – 288 с.
7. Колосова В. П. Кредитування економіки України міжнародними фінансовими інститутами / В. П. Колосова // Фінанси України. – 2000. – № 2. – С. 22–26.
8. Лабунська, А. В. Правовий статус Міжнародного валютного фонду та співробітництво з Україною (Doctoral dissertation, Інститут держави і права ім. ВМ Корецького. Київ, 2015. 268 с.
9. Колосова В. П. Розвиток відносин України з міжнародними фінансовими організаціями / Колосова В. П. – К. : НДФІ, 2008. – 232 с.
10. Національний банк України. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 05,04.2023).